

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2018

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Δευτέρα 11 Ιουνίου 2018

A1. Διδαγμένο κείμενο

Μετάφραση

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, είναι ν' αναγκάσουμε τα εξαιρετα πνεύματα (ανθρώπους) να φτάσουν στο μάθημα, το οποίο προηγουμένως ισχυριστήκαμε ότι είναι το πιο μεγάλο, δηλ. και να δουν το αγαθό και ν' ανέβουν εκείνη την ανηφορική οδό, και αφού ανεβούν και δουν αρκετά, να μην τους επιτρέπουμε (να κάνουν) αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Ποιο λοιπόν είναι αυτό;

Το να μένουν συνεχώς στον ίδιο τύπο (στο άνοιγμα του σπηλαίου) και να μη θέλουν να κατέβουν πάλι κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να μοιράζονται τους κόπους και τις τιμές που είναι θεσπισμένες ανάμεσα στους δεσμώτες, είτε είναι ταπεινότερες είτε σημαντικότερες.

Μήπως, είπε, θα τους αδικήσουμε και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα ενώ είναι δυνατόν να ζουν καλύτερα;

B1. Οι ιδρυτές της Πολιτείας (τῶνοίκιστῶν) οφείλουν να εδραιώσουν την ιδανική πολιτεία οδηγώντας τις εξαιρετικές ιδιοφυίες (τάς βέλτιστας φύσεις) στην αρετή και στη θέαση του αγαθού και να μην τους επιτρέπεται να απέχουν από την ενεργό πολιτική ζωή. Με τον όρο βέλτιστας φύσεις ο Πλάτωνας αναφέρεται σε ανθρώπους που διαθέτουν φυσικά χαρίσματα. Ο Πλάτωνας λοιπόν με αυτές τις τρεις φράσεις αναφέρεται στο "αγαθόν" το οποίο κατέχει κυρίαρχη θέση στο όλο φιλοσοφικό οικοδόμημα του Πλάτωνα.

α) Συγκεκριμένα λοιπόν με τη φράση “άφικέσθαι” πρὸς το μάθημα “ὁ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον” αναφέρεται στο αγαθό, ως τη μεγαλύτερη αξία που πρέπει να κατακτήσουν ὅλοι οι ἄνθρωποι και κυρίως ὅσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Με τον ὄρο “μέγιστον μάθημα” επομένως ο Πλάτων εννοεῖ τη θέαση της Ἰδέας του αγαθοῦ, την ὑψιστη γνώση, την ουσία ὄλων των πραγμάτων, ὄλων των ιδεῶν που αποτελοῦν τα “ὄντως ὄντα”. Αυτό το “μάθημα” πρέπει να το διδαχθῶν ὅλοι οι ἄνθρωποι και κυρίως εκείνοι που θα κυβερνήσουν την ιδεώδη πολιτεία. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η θέαση της ιδέας του Αγαθοῦ εἶναι ἀπὸ τη φύση ἀδύνατη στους περισσότερους ἀφοῦ μόνο οι χαρισματικοί ἀπὸ τη φύση ἄνθρωποι (καλή σωματικὴ διάπλαση και οξύνοια) σε συνδυασμὸ με την κατάλληλη παιδεία (μουσική – γυμναστική, θετικές επιστήμες, φιλοσοφία / διαλεκτική) θα φτάσουν στον κόσμο της νόησης και την κατάκτηση του Αγαθοῦ. Οι ἄνθρωποι κατὰ τον Πλάτωνα πρέπει να επιχειροῦν τέτοιου εἶδους πνευματικές και ηθικές “αναβάσεις” που οδηγοῦν στον κόσμο των ιδεῶν (“άφικέσθαι”), του Ἡλίου και του φωτός που καθοδηγεῖ την ἀνθρώπινη ὑπαρξη στην τελείωση της.

β) Με τη φράση “ἰδεῖν τέ το ἀγαθόν” ἀναφέρει ὅτι το αγαθό μπορεί να προσεγγιστεῖ και να θεαθεῖ ἀπὸ τον ἄνθρωπο , ὄχι με τις αισθήσεις ἀλλὰ με την καθαρὴ νόηση (ἰδεῖν, ἴδωσι). Η ἔννοια του Αγαθοῦ ἀποτελεῖ ἕναν ἀπὸ τους βασικότερους προβληματισμοῦς του Πλάτωνα και ως ὄρος εἶναι θεμελιώδης στο φιλοσοφικό του σύστημα. Ωστόσο δε δίνει μια σαφὴ ἐρμηνεία για τον ὄρο “ἀγαθόν” παρὰ ἀρκεῖται σε ὀρισμένους ὑπαινιγμοῦς Ἀγαθόν πάντως εἶναι :

i) το εἶναι και ὅ,τι διατηρεῖ το “ εἶναι”

ii) η τάξη , ο κόσμος και η ἐνότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα

iii) ὅ,τι παρέχει την ἀλήθεια και την ἐπιστήμη. Η ἔκφραση “αὐτό” τὸ ἀγαθόν φαίνεται να δηλώνει την ὑψιστη ἀρχή και την πηγή του ὄντος και της γνώσης. Πάντως, ἤδη στην ἀρχαιότητα το “Πλάτωνος ἀγαθόν” ἦταν παροιμιακὴ ἔκφραση για κάτι το ἀσαφές και σκοτεινό. Η ἰδέα του Αγαθοῦ βρίσκεται στην κορυφὴ του κόσμου των ιδεῶν και το στηρίζουν οι υπερκόσμιες δυνάμεις (δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, αἰδώς και οσιότητα). Αποτελεῖ το αγαθό την αἰτία ὄλων ὄσων ὑπάρχουν και ὑπερέχει σε δύναμη, αξία και σπουδαιότητα , συνιστώντας παράλληλα την ἀρχή της νόησης και της ηθικής. Η θέαση του μπορεί να πραγματοποιηθεῖ και με τη βοήθεια της παιδείας ο ἄνθρωπος μπορεί να το πλησιάσει , να το ἀντικρύσει και να το κάνει κτῆμα του με ἀποτελεσματικότερο τρόπο (ἰκανῶς “ἴδωσι”).

γ) Με τη φράση “ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν” επιστρέφει στην αλληγορία του σπηλαίου και χαρακτηρίζει την πορεία προς το Αγαθόν ως την ανάβαση από τα βάθη του σπηλαίου, την έξοδο προς το φως και τελικά τη θέαση του ὑψιστου Αγαθού. Η κατάκτηση του αγαθού είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγωνία. Ο άνθρωπος με τη βοήθεια της παιδείας ακολουθεί μια πορεία δύσκολη, μια πορεία ανάβασης από τα αισθητά, που είναι η πρώτη βαθμίδα γνώσης, προς τα νοητά και την ιδέα του Αγαθού. Η ὅλη ἀνάβαση είναι μια πνευματική άσκηση, μια συνεχής αφύπνιση, μια διαδικασία τελείωσης που καταλήγει στον κόσμο των ιδεών. Επειδή οι δυσκολίες αυτής της προσπάθειας είναι πολλές, ο Πλάτων χρησιμοποιεί τους όρους “ἀνάβασις” και “ἀναβαίνω” που από μόνοι τους εμπεριέχουν την έννοια του σκληρού αγώνα, με μεταφορική σημασία, σε ὅ,τι σχετίζεται με την παιδεία και τα αγαθά της. Η πορεία ἄλλωστε, προς την ολοκλήρωση του ενάρετου ανθρώπου είναι τραχεία και γεμάτη δυσκολίες. Η πορεία αυτή για τον Πλάτωνα ταυτίζεται με την κατάλληλη παιδεία (τρεις κύκλοι αγωγής των φυλακών) που είναι η στροφή της ψυχής προς την ιδέα του Αγαθού, αλλά και η διαδικασία μετάβασης από την ἀγνοια προς τη θέαση της αλήθειας. Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση, για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Κατάλληλος για ένα τέτοιο ρόλο είναι μόνο αυτός που ἔχει φτάσει στο ὑψιστο σημείο της γνώσης.

B2. α) Ο Σωκράτης αντικρούει την ατομοκεντρική θεώρηση του Γλαύκωνα για τη δικαιοσύνη και του υπενθυμίζει ὅτι τελικός σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία ὅλης της πόλης και ὄχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας (ἐν ὅλῃ τῆ ἡπολεῖτοῦτομηχανᾶται ἐγγενέσθαι”). Βλέπει λοιπὸν το δίκαιο ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του συλλογικοῦ συμφέροντος. Υποστηρίζει ὅτι ὁ ἠθικός ἐξαναγκασμός των φιλοσόφων δεν είναι ἀδίκος, καθὼς θα συμβάλει με τὴ βοήθεια του νόμου, στην ευδαιμονία ὅλων των πολιτῶν και ὄχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Εδῶ διαφαίνεται ἡ σημασία που ἀπέδιδε ὁ Πλάτων στην τήρηση των νόμων. Σύμφωνα με αὐτὸ κάθε πολίτης που νοιάζεται για τὴν πόλη του οφείλει να τηρεῖ τους νόμους και να παραμερίζει τὸ προσωπικό του συμφέρον για να εξασφαλίσει τὴ συνοχή και τὴν ομαλή συμβίωση. Αὐτὴ τὴ στάση ἄλλωστε, ἀκολουθήσε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὁ Σωκράτης, και τὸ ἴδιο θεωρεῖ ὅτι πρέπει να κάνουν ὁι φιλόσοφοι για τὴν πολιτική ὁργάνωση τῆς πόλης – κράτους.

β) Απαντά λοιπόν ο Σωκράτης στο Γλαύκωνα προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας ως αγαθό προβαλλόμενο από το Νόμο. Με τη χρήση των τριών μετοχών (συναρμόπτων, ποιών, έμποιών) αποδίδει τους τρόπους με τους οποίους ο νόμος επιδιώκει την επίτευξη της ευδαιμονίας όλων σε μια κοινωνία.

Πιο συγκεκριμένα:

• συγκροτεί τους πολίτες σε αρμονικό σύνολο ("συναρμόπτων τούς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη") χρησιμοποιώντας δύο μέσα την πειθῶ και τον εξαναγκασμό, επιδιώκοντας την κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο, όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθῶ και τον εξαναγκασμό. Με την πειθῶ με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν όμως πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σε αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά. Απευθύνεται σε όσους πολυπραγμονούν και επιβάλλει υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωση τους. Αυτός ο τρόπος ζωής αναφέρεται και στην εισαγωγή του βιβλίου, όπου τόσο οι φύλακες, όσο και οι φιλόσοφοι βασιλείς, στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημα τους. Είναι φανερό λοιπόν ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να επιτελεί την κοινωνική λειτουργία της πολιτείας.

• τους κάνει επίσης να συνεισφέρουν στο κοινό καλό ("ποιῶν μεταδιδόναι... ὧσιν ὠφελεῖν"). Με τη μετοχή αυτή αναφέρεται στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μια πόλη οργανώνεται επειδή κανένας άνθρωπος ζώντας μόνος του, δεν μπορεί να είναι αυτόρκτης. Εκείνο που προσφέρει μια οργανωμένη πόλη στους πολίτες είναι οι υπηρεσίες που πηγάζουν από τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητες του, έτσι ώστε ο καθένας να

ενδιαφέρεται όχι μόνο για την ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και των συμπολιτών του με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας και αλληλεγγύης.

- Τέλος, ο νόμος δημιουργεί ο ίδιος πολίτες με σκοπό να τους χρησιμοποιεί για τη συνοχή της πόλης (“καίαυτός έμποιών ... επί τον σύνδεσμον τῆς πόλεως”). Με αυτό τον τρόπο ο νόμος λειτουργεί παιδαγωγικά, αφού έχει τη δύναμη να διαπλάθει το χαρακτήρα των πολιτών και να τους μεταμορφώνει, όπως αυτός θέλει, αλλά και πολιτικά αφού τα άτομα αυτά θα συντελέσουν με τη συμπεριφορά τους στη συνοχή της πόλης. Για να πετύχει αυτό το σκοπό θα πρέπει να παρέχει παιδεία που θα βασίζεται στη γνώση των ιδεών. Ο νόμος οφείλει να καλλιεργεί και να αναδεικνύει πολίτες που θα είναι σε θέση να περιορίζουν τις ατομικές τους επιθυμίες και να λειτουργούν με γνώμονα το συλλογικό συμφέρον. Να θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά τόσο των πολιτών όσο και των “αρχόντων” με τελικό σκοπό τη συνοχή και την ευδαιμονία του συνόλου.

B3.

1. Κέφαλο
2. τον χορό
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. την Τυραννίδα

B4.

α) άφικέσθαι → ανικανοποίητος

εἶπον → ρήμα

ιδεῖν → ιδέα

μεταδιδόναι → παράδοση

β)

- Ο σύγχρονος άνθρωπος εργάζεται σκληρά για να εξασφαλίσει τα απαραίτητα αγαθά για την επιβίωση του.

- Στη σύγχρονη εποχή τις περισσότερες φορές ο ανθρώπινος πόνος γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης.

- Η συκοφάντηση και η συμμετοχή σε οικονομικά σκάνδαλα αποτελούν χαρακτηριστικό των φαύλων πολιτικών.

Γ1. Αδίδακτο κείμενο

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική . Γιατί και οι δύο είναι σχετικές με τέτοιου είδους θέματα, τα οποία κατά κάποιον τρόπο είναι καινά σε όλους ανεξαιρέτως να τα γνωρίζουν και δεν είναι (αντικείμενο) κάποιας διακριτής επιστήμης. Γι' αυτό και όλοι συμμετέχουν κατά κάποιο τρόπο και στις δύο (τέχνες). Γιατί όλοι μέχρι κάποιο σημείο επιχειρούν και να κρίνουν και να μιλούν με επιχειρήματα και να απολογούνται και να κατηγορούν. Κάποιοι από τους πολλούς κάνουν αυτά τυχαία, ενώ κάποιοι άλλοι λόγω συνήθειας ως αποτέλεσμα εξάσκησης. Επειδή όμως υπάρχει το ενδεχόμενο να κάνουν και τα δύο, είναι φανερό ότι θα μπορούσαν να τα κάνουν αυτά και με μέθοδο. Για ποιο λόγο επιτυγχάνουν άλλοι από συνήθεια κι άλλοι από τύχη, ενδέχεται κάποιος να το καταλάβει, όμως όλοι ήδη θα παραδέχονταν ότι αυτό είναι αποτέλεσμα τέχνης.

Γ2.α.

- άφωρίσθη
- ύπόσχες
- πλείσταις
- δρώντων

Γ2.β.

τά δε τοιαῦτα ἤδη πᾶσ' ἀνόμολογῆσαι / ὁμολογήσειε τεχνῶν ἔργα εἶναι.

Γ3.α.

- **διαλεκτική:** δοτική αντικειμενική στο **“αντίστροφος”** ετερόπρωτος ονοματικός προσδιορισμός.
- **ἔξετάζειν:** τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα **“ἔγχειροῦσι”**, ταυτοπροσωπία.
- **θεωρεῖν:** τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα **“ἐνδέχεται”**, ετεροπροσωπία.
- **ἔργον:** κατηγορούμενο στο **“τοιοῦτος”** μέσω του **“εἶναι”**.

Γ3.β.

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική διότι δηλώνει αιτία πραγματική.

Γ3.γ.

- **τῶν πολλῶν**: γενική διαιρετική στο **“οἰμέν”**, ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός.
- **εἰκῆ**: δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου, επιρρηματικός προσδιορισμός στο ρήμα **“δρῶσι”**.
- **ταῦτα**: σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα **“δρῶσι”**.
- **διὰ συνήθειαν** : εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα **“δρῶσι”**